

EKOLOŠKO OBRAZOVANJE I STVARANJE EKOLOŠKE SVIJESTI

ENVIRONMENTAL EDUCATION AND CREATING ENVIRONMENTAL AWARENESS

Tanja Milešević

Sadržaj – Na formiranje ekološke svijesti današnjeg čovjeka, djeluje čitav niz faktora: nauka, obrazovanje, praktična aktivnost... Socijalni faktori (porodica, susjedstvo, predškolska ustanova, škola, vršnjaci, mas-mediji i drugo), smatraju se najvažnijim faktorima koji utiču na ekološko vaspitanje i obrazovanje. Edukacijom mladih od najranijeg uzrasta formira se neophodan nivo ekološke svijesti. Ekološka svijest kod djece i omladine se razvija u procesu vaspitanja i obrazovanja, a najvažniji faktor obrazovanja je škola. Krajnji cilj ekološkog vaspitanja i obrazovanja treba postaviti da sama ličnost dosegne ekološku vaspitanost, neophodnu da bi se moglo pravilno odnositi prema životnoj sredini. To znači da moramo pronaći najbolje moguće nastavne programe, udžbenike, osposobiti nastavnike i predavače u školama, uvesti vannastavne aktivnosti, javnu kulturu... odnosno, unaprijediti, poboljšati, prilagoditi sam školski ambijent u cilju razvoja ekološke svijesti i ekološkog vaspitanja od najranijeg uzrasta.

Ključne riječi: ekološko obrazovanje, škola, vaspitanje, ekološka svijest.

Abstract - The formation of ecological consciousness of modern man, depends on many factors: science, education, practical activity ... Social factors (family, neighborhood, preschool, school, peers, mass media, etc.), are considered to be the most important factors that determine ecological education. Educating young people from an early age is formed, the necessary level of environmental awareness. School is the most important factor in the process of education and developing environmental awareness among children and youth. The ultimate goal of environmental education should be set to the character itself, reaches environmental accomplishment, necessary to be able to properly treat the environment. This means that we need to find the best possible curriculum, books, trained teachers and trainers in schools, introduce extracurricular activities, public culture ... in fact, to improve and adapt to the school system in order to develop environmental awareness and environmental education from an early age.

Keywords; environmental education, school, education, environmental awareness.

1. UVOD

Ekološka kriza kao fenomen prije samo pedeset godina nije bila ni na vidiku istorijskog horizonta, a danas predstavlja veliki svjetski problem. Ali ta ekološka kriza nije stvar samo 20. vijeka i plod tehnokratske i tehno-centrične civilizacije, nego je ona i plod čovjekovog duhovnog pada i krize morala. Ekološka kriza je naš globalni problem, koji se za razliku od ostalih problema, tiče svih nas i to bez obzira gdje živimo, kojoj klasi ili vjeri pripadamo jer, to nije problem koji je samo u vezi sa blagostanjem već je i u direktnoj vezi sa samim opstankom ljudskog roda.

Posljednjih dvadesetak godina ekologija i zaštita životne sredine doživljavaju nagli procvat. Razlog za ovakav ubrzani razvoj leži u činjenici da je pod čovjekovim uticajem došlo do globalnih promjena uslova života na Zemlji koji prijete opstanku čovječanstva. S jedne strane, industrijalizacija omogućava poboljšanje životnog standarda velikog broja ljudi na Zemlji ali s druge strane negativno utiče na kvalitet životne sredine i zdravlje čovjeka. Čovjek je konačno shvatio da je pitanje dalje strategije opstanka drugačiji odnos prema životnoj sredini. U suštini, ekološka kriza je samo nerazdvojni deo velikih civilizacijskih zbivanja.

Djeca postepeno shvataju značaj zdravog načina života u skladu sa svojim potrebama. Ona se u socijalnoj mikrosredini, porodici, predškolskoj ustanovi i školi postepeno uvode u obavljanje određenih aktivnosti i dužnosti u održavanju čistoće, uređenju prostora i obavljanju raznih društveno-korisnih aktivnosti i zdravog odnosa prema životnoj sredini.

Ekološko obrazovanje ima poseban značaj najviše kod mladih, jer su iskustva drugih zemalja pokazala da se edukacijom mladih još od najranijeg uzrasta formira neophodan nivo ekološke svijesti, a jedini strateški pouzdan način zaštite životne sredine za naredne generacije je formiranje ekološki obrazovane i odgovorne populacije koja je svjesna neophodnosti očuvanja životne sredine.

2. FORMIRANJE EKOLOŠKE SVIJESTI

Većina današnjih psihologa pod pojmom svijesti podrazumijeva uvid u sebe i u okolinu [1]. Svijest je naša integrisana spoznaja vanjskog svijeta, našeg tijela i procesa u našem umu, i zavisna je o integrisanim predstavama višeg reda koje se odnose kako na naše unutrašnje tako i na vanjske percepcije [2].

Ekološka svijest je duhovna dimenzija ekološke kulture i obuhvata stečena znanja i navike, usvojene vrijednosti, stavove i uvjerenja, prihvatanje normi o tome šta je u prirodnoj i društvenoj sredini zdravo i kvalitetno, a šta nije, na koji način se u postojećim uslovima može poboljšati svijest i kvalitet života ljudi [3].

Na formiranje ekološke svijesti današnjeg savremenog čovjeka, djeluje čitav niz faktora. Neki od njih su; nauka, obrazovanje i vaspitanje, praktična aktivnost na otklanjanju nepovoljnih ekoloških situacija i mnogi drugi faktori.

Ekološko vaspitanje i obrazovanje ne bi moglo da se tumači kao neka „nadgradnja nad obrazovanjem, uopšte, već je ono dio obrazovanja neophodnog savremenom čovjeku. U osnovi ovo znači inkorporiranje ekoloških aspekata u sistem obrazovanja uopšte [4].

Na međunarodnom nivou, u nizu skupova i konferencija, održanih pod pokroviteljstvom UESCO i UNEP-a (1975, 1977, 1987), kao značajni ciljevi ekološkog vaspitanja i obrazovanja su postavljeni;

- Predočavanje kompleksnosti okoline;
- Razvoj nacionalne svijesti o značaju okoline za društveni razvoj;
- Saznanje o ekonomskoj politici i ekološkoj povezanosti svijeta.

Opšti ciljevi ekološkog vaspitanja i obrazovanja, svode se na to da učenici, treba da steknu osnovna znanja o stanju životne sredine i procesima koji je otežavaju, da se razvije njihov pravilan i kulturni odnos prema objektima prirode i da se obezbjedi njihovo lično i aktivno učesće na zaštiti ekoloških vrijednosti.

Pojedinca je potrebno učiniti osjetljivim i kompetentnim subjektom za očuvanje životne sredine, čiji će postupci biti rezultat unutrašnje motivacije.

Posebno je važno da li pojedinac sebe smatra odgovornim za zaštitu i očuvanje životne sredine ili ekološke situacije i da ih ne doživljava kao nešto otuđeno, kao obavezu organa, institucija, kolektiva, preduzeća, inspekcije i sl. [5].

Krajnji cilj ekološkog vaspitanja i obrazovanja treba postaviti da sama ličnost dosegne ekološku vaspitanost, neophodnu da bi se moglo pravilno odnositi prema životnoj sredini.

Stepen ekološkog vaspitanja i obrazovanja ličnosti „izražava se time koliko ta ličnost zna, može i hoće da aktivno učestvuje u zaštiti životne sredine. Od izgrađenosti tih kvaliteta ličnosti zavisi odnos prema životnoj sredini u svakodnevnim situacijama“ [6].

Socijalni faktori se smatraju najvažnijim faktorima koji utiču na ekološko vaspitanje i obrazovanje učenika, a to su pored neposrednog okruženja „... porodica, susjedstvo, predškolska ustanova, škola, vršnjaci, nastavnici i vanškolski oblici slobodnih aktivnosti, mas-mediji i drugo“ [7].

Razvijanje ekološke svijesti kod mladih je preduslov aktivnijeg bavljenja ekologijom u budućnosti jer živjeti u zdravoj i nezagađenoj sredini jedno je od osnovnih ljudskih prava.

3. OSNOVNI ELEMENTI EKOLOŠKE SVIJESTI

Osnovni elementi ekološke svijesti su; ekološko znanje, vrednovanje ekološke situacije i ekološko ponašanje.

Ekološko znanje predstavlja osnovni element ekološke svijesti. Riječ je o (sa)znanju o ograničenosti prirodnih resursa i potrebi uspostavljanja novog sistema vrijednosti između prirodnih i društvenih sistema, o uzrocima i posljedicama narušavanja ekološke ravnoteže i potrebe utvrđivanja nove globalne strategije društvenog razvoja. Elementi ekološke svijesti su i znanja o uzrocima i pojavnim oblicima narušavanja ekološke ravnoteže i mogućnostima djelovanja na njih. Učenici u školama stižu osnovna znanja o: prirodnim procesima koji objezbjeđuju postojanost prirode u okvirima biosfere, protivrječnostima između prirode i društva, humanizaciji životne sredine, ciljevima, sredstvima i mogućnostima zaštite životne sredine.

Vrednovanje ekološke situacije je drugi konstitutivni element ekološke svijesti. On je određen sistemom vrijednosti društva odnosno konkretne društvene grupe u kojoj se razvija društvena svijest. U životnoj sredini uvijek ima i neekološkog u mišljenjima, shvatanjima i ponašanjima što negativno utiče na učenike. Njih treba osposobljavati za opažanje ugroženosti životne sredine. Sposobnost vrednovanja ekološke situacije zavisi od znanja, iskustva i kognitivnih sposobnosti. Takođe, učenike treba osposobljavati i da kritički procjenjuju sastav životne sredine u konkretnim slučajevima, da vrednuju postupke drugih prema životnoj sredini, da shvataju i primjenjuju zahtjeve ekološki odgovornog ponašanja prema svim elementima životne sredine.

Ekološko ponašanje je treći bitan element ekološke svijesti. Ekološka svijest nije samo znanje pojedinca i grupa o ekološkim problemima i vrednovanje ekološke situacije već i angažovanje u konkretnim uslovima i situacijama. Ekološko ponašanje je uslovljeno i osobinama ličnosti. Ekološka svijest doprinosi koncipiranju i ostvarivanju ekološke politike. Sa razvojem ekoloških navika smanjuje se potreba za djelovanje administrativnim putem. Na ekološku svijest i ekološke navike utiču i individualno i kolektivno iskustvo ljudi.

4. ŠKOLA KAO FAKTOR RAZVOJA EKOLOŠKE SVIJESTI

Škola je osnovni faktor vaspitanja i obrazovanja uopšte. Predstavlja značajan faktor u razvoju i formiranju ličnosti pojedinaca i uz porodicu je najvažniji element vaspitanja. Školska sredina ima moć da najneposrednije i najsvestranije doprinese da se mladi vežu za društvenu zajednicu svojevremeno i bez prinude.

Škola svojim programima, sadržajima i svojom organizacijom predstavlja faktor razvoja ekološke svijesti i kulture učenika. To znači da moramo pronaći najbolje moguće nastavne programe, udžbenike, osposobiti nastavnike i predavače u školama, uvesti vannastavne aktivnosti, javnu kulturu... odnosno, unaprijediti, poboljšati, prilagoditi sam školski ambijent u cilju razvoja ekološke svijesti i ekološkog vaspitanja od najranijeg uzrasta.

Navikavanje na ekološko ponašanje ostvaruje se u zajednici sa drugim osobama. Najpovoljnije vrijeme formiranja ekoloških navika je u najranijem uzrastu. Ekološka svijest kod djece i omladine se razvija u procesu vaspitanja i obrazovanja, a među najvažnijim faktorima razvijanja ekološke svijesti ima škola.

Samo zdrava i ekološki obrazovna okolina može da omogući zdrav opstanak budućih generacija.

4.1. Osnovno i srednjoškolsko obrazovanje

Trenutno je ekološko obrazovanje u osnovnoj školi zastupljeno u nastavi iz predmeta; „Moja okolina“, „Poznavanje prirode“ i „Biologija“ [8], i ne poklanja mu se dovoljno pažnje. Osnovno obrazovanje mora da sadrži, kao svoj bitan element i ekološko obrazovanje, koje će pored teorijskog pristupa graditi i svijest o potrebi za očuvanjem i zaštitom životne sredine.

Srednja škola bi trebalo da obezbijedi dovoljan broj kadrova koji bi u saradnji sa visokoobrazovanim kadrovima mogli pružiti realnu podršku očuvanju i unapređenju životne sredine, kao i praktičnu primjenu održivog razvoja. „Biologija“ i „Ekologija i zaštita životne sredine“, kao zasebni nastavni predmeti, izučavaju se u 11 struka u 53 zanimanja, a uopšte nisu zastupljeni u dvije struke; mašinstvu i obradi metala, ni u jednom od 12 zanimanja, i ekonomiji, pravu i trgovini, ni u jednom od 5 zanimanja.

4.2. Visoko obrazovanje

Razvoj visokoobrazovanih kadrova, dobro upoznatih sa iskustvima drugih zemalja, kao i njihovo povezivanje u multidisciplinarnu timove, uz pristup adekvatnoj opremi i informacijama, neophodan su temelj čistoj i zdravoj životnoj sredini i samim tim održivom razvoju.

Razvoj ekološke svijesti i porast potreba za ekološkim informacijama dovodi do potrebe razvoja neformalnog ekološkog obrazovanja. Bitnu ulogu u ovom, pored državnih institucija i medija imaju udruženja građana i istaknuti pojedinci, koji svojim inicijativama pospješuju razvoj i implementaciju održivog društva.

4.3. Potencijalni načini razvoja ekološke svijesti u školama u Republici Srpskoj

Niska ekološka svijest stanovništva ali i nedovoljna zastupljenost ekologije u školama dovela je do loše ekološke slike u Republici Srpskoj. Sama politika nacionalne i teritorijalne podjele u državi doprinosi dodatnom zagađenju okoline, a pogotovo na graničnim područjima razdvajanja entiteta. Istina, većina škola u Republici Srpskoj ima ekološke sekcije ali one nisu dovoljno edukovane u rješavanju konkretnih ekoloških problema. Sve aktivnosti ovih sekcija se svode, u suštini, na uređenje prostora i dvorišta škola. Ono što treba, jeste uvesti rad na konkretnim projektima, čiji glavni ciljevi trebaju biti zasnovani na;

- Podizanju ekološke svijesti učenika u školama, promovisanje takmičenja, ekoloških kampova i ekološke edukacije;
- Promovisanju volonterskog rada i aktivizma;
- Branjanje svih granica i svih podjela postavljenih i nametnutih od strane samog društva.

Obrazovanje za održivi razvoj i za zaštitu životne sredine, odnosno, ekološko obrazovanje kao ključ opstanka, treba da:

- Obuhvati sve stepene vaspitanja i obrazovanja, od predškolskog, preko osnovnog i srednjeg, do univerzitetskog, post-diplomskog i permanentnog. Treba ga unijeti u sve oblike nastave u školi, u mnogostrukim aktivnostima van škole i učeničke organizacije;
- Mora da se nastavi u radnim organizacijama, kroz stručno osposobljavanje radnika na pojedinim radnim mjestima, kako bi se smanjile mogućnosti ugrožavanja životne sredine u radnom procesu;
- Ne može se svoditi na osposobljavanje ljudi za pasivnu zaštitu, već ga treba usmjeravati na pozitivan odnos, na osposobljavanje građana za planski razvoj sredine sa svim njenim resursima i ljudskim tvorevinama;

- Saznanja i shvatanja o životnoj sredini moraju se izlagati u svim nastavnim predmetima gdje je to moguće: u predmetu poznavanja prirode i društva, biologiji, hemiji, fizici i geografiji i dr.; ovo obrazovanje je po svojoj suštini multidisciplinarno i intersektorsko i omogućava upravo integrativni pristup u procesu obrazovanja i vaspitanja.
- Nastavni sadržaji treba da obuhvate problematiku cjelovito, uz naglašavanje istorijskog ili razvojnog pristupa. Od izuzetne je važnosti da se shvate čovjekove destruktivne moći, ograničenost goriva, rudnog blaga i zemljišta i da se steknu saznanja o konkretnim posljedicama koje čovjek nekim svojim djelatnostima izaziva u regionalnim i planetarnim razmjerama.

Da bi se svi ovi ciljevi realizovali neophodna je priprema nacionalnih strategija usklađivanja vaspitno-obrazovnog procesa na svim nivoima sa principima održivog (usklađenog) razvoja i nove filozofije življenja i ekološke etike, što je, inače, obaveza zemalja potpisnica Rio dokumenata.

5. OBRAZOVANJEM ZA ODRŽIVI RAZVOJ

1992. godine na Međunarodnoj konferenciji o zaštiti životne sredine u Rio de Ženeiru, pod nazivom „Životna sredina i razvoj“, pojavila su se dva dokumenta od velikog značaja za razumijevanje filozofije i strategije održivog razvoja; Rio deklaracija i Agenda 21 [9].

Održivi razvoj je globalna politika, tj. jedinstvo svih elemenata državne ili međunarodne politike u težnji da se u sadašnjosti uspostavi ravnoteža između svih sistema radom stvorenih vrijednosti između njih i svih sistema prirodnih vrijednosti, a da se stabilna koevolucija među njima obezbjedi i za budućnost.

Osnovu koncepta održivog razvoja čine principi održivog razvoja usvojeni na Rio konferenciji. Principi održivog razvoja imaju ekonomske, filozofske, naučne, pravne i političke dimenzije.

„Obrazovanje za održivi razvoj omogućuje ljudima da steknu znanje, usvoje vrijednosti i razviju sposobnosti da učestvuju u odlučivanju..., koje će poboljšati kvalitet života sada bez štete po planetu u budućnosti” [9].

Ideja održivog razvoja označava „našu zajedničku budućnost i budućnost našeg potomstva“. „Agenda 21“ prihvata ovu ideju kao „razvoj usmjeren na budućnost ili razvoj trajno usmjeren prema životnoj sredini“. Polazište samog koncepta je izdržljivost ekosfere i promjena načina razmišljanja, djelovanja, trošenja... Tako da je postavljen koncept globalnog razvoja koji ima za cilj „zadovoljavanje potreba sadašnjih generacija, bez ugrožavanja zadovoljavanja potreba budućih generacija“ [10]. Razvoj koji ispunjava ovo načelo je trajni, održivi, razvoj sposoban za budućnost.

Održivi razvoj, predstavlja cilj i zahtjev ekološkog obrazovanja i vaspitanja ali i društveni ideal uspostavljanja ravnoteže svih komponenti života i nenarušene ravnoteže životne sredine. Održivost je dvostruko obavezujuća: prema budućim generacijama i prema prirodi. U odnosu prema čovjeku, održivost znači kvalitet života sadašnjih generacija i održivost kvaliteta budućih generacija. Održivost u odnosu prema prirodi predstavlja operacionalizaciju smjernica i pravila koji se odnose prema prirodi i prirodnim resursima.

Održivi razvoj je multikulturalna dimenzija koja polazi iz različitih principa i dimenzija. Predstavlja proces koji mora biti otvoren i dinamičan, zasnovan na načelima pravednosti i odgovornosti.

Tako isto, obrazovanje ne može biti zatvoreno pred promjenama koje se dešavaju u svijetu i mora kontinuirano pratiti šta se dešava „napolju“ i mora dati svoj odgovor na nove izazove.

U cilju što veće implementacije ideje održivog razvoja, kao i ekološke edukacije na svim vaspitno-obrazovnim nivoima, Generalna skupština Ujedinjenih nacija je period 2005–2014. godine proglasila “Dekadom obrazovanja za održivi razvoj“.

Međutim, nije jednostavno odjednom promijeniti svijest građana, nije lako natjerati ih da prihvate svoje obaveze, ali je to neophodno učiniti. Više nije pitanje dobre volje pojedinaca, društva ili države hoće li pristupiti ovim promjenama, već je to nužan faktor našeg daljeg opstanka i napretka. Mora doći do promjena u vaspitno-obrazovnom sistemu. Vaspitanje i obrazovanje za zaštitu i unapređenje životne sredine mora obuhvatiti sve starosne dobi, ne samo formalno, već i neformalno obrazovanje. Obrazovanje za održivi razvoj postaje prioritet, a njegova implementacija u sve životne sfere obaveza.

„Obrazovanje i vaspitanje za zaštitu životne sredine razlikuje se od zemlje do zemlje. I dok se u razvijenim zemljama dosljedno primjenjuju zakonske odredbe, informiše javnost i u vaspitno-obrazovni proces uključuju i ekološki sadržaji, dotle je u zemljama u razvoju drugačije. Težište je na sticanju znanja o životnoj sredini, ali je realizacija sporija, nešto zbog nedostatka sredstava i rigidnosti nadležnih organa, a nešto zbog velikog broja problema koji prate zemlje u razvoju. No i pored svih tih (i drugih) razlika, zajedničko shvatanje je da je obrazovanje za zaštitu životne sredine neophodno“ [11].

UN-ova dekada želi da u sljedećih 10 godina privoli vlade, obrazovne institucije, nevladine organizacije, privatnike i pojedince da ideju održivog razvoja integrišu u sve oblasti obrazovanja. Da bi se to postiglo, tri

dimenzije razvoja – ekonomska, društvena i razvoj životne sredine, moraju da funkcionišu u skladu jedna sa drugom.

Glavni cilj ove odluke je da se ideja održivog razvoja implementira u sve oblasti obrazovanja – od predškolskih ustanova, osnovnoškolskih, srednjoškolskih, univerziteta, istraživačkih instituta, pa do vanškolskih institucija, radnih mjesta. Vaspitno-obrazovni sistem treba unaprijediti i na taj način obezbijediti što bolje uslove za primjenu ovog koncepta.

Obrazovanjem za održivi razvoj postižu se sljedeći ciljevi:

- Omogućavanje svakom pojedincu da dostigne svjesnost, znanje, vještine, neophodne da aktivno učestvuje u zaštiti i unapređivanju životne sredine i ostvarivanju usklađenog razvoja;
- Stvaranje novog, za životnu sredinu poželjnog ponašanja i životnog stila;
- Razvijanje ekološke etike i ekološke kulture;
- Jačanje obrazovanja i vaspitanja za zaštitu životne sredine za sve;
- Unapređivanje kvaliteta življenja“ [12].

6. ZAKLJUČAK

Jedino temeljna promjena odnosa čovjeka prema životnoj sredini obezbjeđuje dalji napredak ljudskog društva.

Na formiranje ekološke svijesti današnjeg čovjeka, djeluje čitav niz faktora: nauka, obrazovanje, praktična aktivnost...

Edukacijom mladih od najranijeg uzrasta formira se neophodan nivo ekološke svijesti. Ekološka svijest kod djece i omladine se razvija u procesu vaspitanja i obrazovanja, a najvažniji faktor obrazovanja je škola. Krajnji cilj ekološkog vaspitanja i obrazovanja treba postaviti da sama ličnost dosegne ekološku vaspitanost, neophodnu da bi se moglo pravilno odnositi prema životnoj sredini. To znači da moramo pronaći najbolje moguće nastavne programe, udžbenike, osposobiti nastavnike i predavače u školama, uvesti vannastavne aktivnosti, javnu kulturu... odnosno, unaprijediti, poboljšati, prilagoditi sam školski ambijent u cilju razvoja ekološke svijesti i ekološkog vaspitanja od najranijeg uzrasta.

U tom smislu važnu ulogu ima obrazovanje za održivi razvoj ili ekološko obrazovanje.

U vremenu globalne ekološke krize obrazovanje i vaspitanje za zaštitu životne sredine se, pored blagovremenog i vjerodostojnog informisanja, zakonske regulative i ekološki opravdanih ulaganja, postavlja kao najvažniji zadatak, budući da najneposrednije utiče na stvaranje ekološke svijesti i ekološkog ponašanja.

Obrazovanje je ključ opstanka, a održivo upravljanje prirodnim bogatstvima je preduslov svega i mora se integrisati u razvojnu politiku svih evropskih zemalja, prvenstveno kroz sistem obrazovanja.

Ekološko obrazovanje i vaspitanje za zaštitu životne sredine ne podrazumijeva samo upoznavanje prirodnih i društvenih nauka neophodnih za razumijevanje i rješavanje ekoloških problema i zagađivanja životne sredine, već pretpostavlja i dogradnju moralnih principa i formiranje novog sistema vrijednosti čovjeka u odnosu na prirodu i okruženje: čovjek može i mora da bude samo korisnik prirode, a ne i njen neograničeni gospodar. Ako ništa drugo, sebe radi, čovjek mora da vodi računa o tome da ne uništi sopstvenu životnu sredinu, a time i sebe samog.

Obrazovanje, pored toga što je ljudsko pravo, preduslov je za postizanje održivog razvoja i temeljni alat za dobro upravljanje, odlučivanje i promovisanje demokratije.

Ekološko obrazovanje razvija i jača sposobnost pojedinaca, grupa, zajednica, organizacija i zemalja da prosuđuju i biraju u korist održivog razvoja. Ono može pospešiti pomak u načinu razmišljanja ljudi te im tako omogućiti da naš svijet učine sigurnijim, zdravijim i prosperitetnijim, poboljšavajući time kvalitet života.

Ovo je istorijski trenutak kada moramo misliti na budućnost a ukoliko razmišljamo o budućnosti onda moramo razmišljati i o formiranju nedeljivog trougla ekologije, ekonomije i obrazovanja. Samo u njihovom zajedničkom djelovanju se mogu ispuniti očekivanja i cilju izgradnje budućnosti koja je vrijedna čovjekovog življenja.

Obrazovanje se mora shvatiti i kao jedno doživotno iskustvo koje podrazumijeva i razumijevanje i proces i primjenu, a ne samo proces formiranja znanja i navika. Taj proces je istovremeno usmjeren i na pojedinca i na društvo. Uloga obrazovanja nije da rješava nagomilane ekološke, ekonomske i političke probleme, već da ponudi moguća rješenja.

Uzimajući u obzir već navedene činjenice, dolazimo do zaključka da naše visokoškolske institucije u okviru svojih studijskih programa moraju imati nastavne predmete koji su u vezi sa tematikom zaštite životne sredine.

Ekološko obrazovanje mora postati permanentno, jednako kao i bilo koje drugo stručno obrazovanje jer se edukacijom mladih od najranijeg uzrasta formira neophodan nivo ekološke svijesti.

Sadašnji trenutak presudan je u angažiranju svih faktora očuvanja, razvoja i zaštite životne sredine.

LITERATURA

- [1] Myers, *Our awareness of ourselves and our environments*, (Myers, 1998, p. G-3)
- [2] Hobson, J.A. and Stickgold, R. (1995). *The conscious state paradigm: A neurocognitive approach to waking, sleeping, and dreaming*. In M.S. Gazzaniga (ed.), *The Cognitive Neurosciences*. Cambridge, MA: MIT Press
- [3] Šušnjić Đ., (1998:312), *Religija, Čigoja, Beograd 1998*.
- [4] Prodanović T., (1995:104), *Socijalna ekologija, Učiteljski fakultet u Užicu, Užice 1995*.
- [5] Kundačina M., (1998 : 45) *Činioci ekološkog vaspitanja i obrazovanja učenika, Učiteljski fakultet u Užicu, Užice 1998*.
- [6] Kundačina M., (1998: 30), *Činioci ekološkog vaspitanja i obrazovanja učenika, Učiteljski fakultet u Užicu, Užice 1998*.
- [7] Kundačina M., (1998 : 49), *Činioci ekološkog vaspitanja i obrazovanja učenika, Učiteljski fakultet u Užicu, Užice 1998*.
- [8] Lugić Z., *Ekološko vaspitanje i obrazovanje u osnovnim i srednjim školama u republici srpskoj, Prvi Međunarodni kongres ekologa "Ekološki spektar 2012", Banja Luka*
- [9] UN, *Report of the United Nations Conference on Environment and Development – Rio Declaration on Environment and Development, Rio de Janeiro, 1992*.
- [9] Decleris, M, *The Law of Sustainable Development – General Principle, European Commission*
- [10] *Sustainable Development Education, Panel(1999)*
- [11] Radonjić, S., Matanović, V.: *Osnovi ekologije i zaštite životne sredine, 3M Makarije, Podgorica, 2006., str. 112*.
- [12] <http://www.unesco.org/education/educprog/brochure/027.html>